

PRIRUČNIK O EVROPSKOM ANTIDISKRIMINACIJSKOM PRAVU AŽURIRANA SUDSKA PRAKSA

PRIRUČNIK S AŽURIRANOM SUDSKOM PRAKSOM

Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu:

Ažurirana sudska praksa

Srpanj 2010. – prosinac 2011.

Izrada ovog Priručnikana na hrvatski jezik, omogućena je od strane Njemačke zaklade za međunarodnu pravnu suradnju, registrirano udruženje (skraćeno: IRZ) sa sredstvima njemačkog doprinosa Paktu za stabilnost Jugoistočne Europe.

NASLOV ORIGINALA:

Handbook on European non-discrimination law: Case-law update
July 2010-December 2011

IZDAVAČ:

IRZ

(Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V.)

“Njemačka zaklada za međunarodnu pravnu suradnju”

ZA IZDAVAČA:

dr. Stefan Pürner, Dragana Radisavljević, Dana Trajčev-Božić

Prevod na hrvatski jezik: Anita Rogošić.

Pravna lektura prevoda na hrvatski jezik: prof. dr. Zlatan Meškić.

Redakcijska koordinacija hrvatskog izdanja: dr. Stefan Pürner, advokat.

Redakcijska suradnja na hrvatskom izdanju: Dragana Radisavljević, pravnica sa položenim pravosudnim ispitom i Dana Trajčev-Božić, B. A., studije medija i komunikacija.

PRIPREMA:

ATC, Beograd

**Priručnik o europskom
antidiskriminacijskom pravu:
Ažurirana sudska praksa**

Original ovog priručnika je na engleskom jeziku, izrađen sa strane Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) i Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA). Mole se izdavači ili organizacije koji žele umnožavanje ovog izvještaja (ili njegovog prevoda) u tiskanom ili elektronskom formatu da se obrate na sljedeću adresu kako bi dobili daljnje instrukcije: publishing@echr.coe.int .

© Agencija Europske unije za temeljna prava, 2012.
Vijeće Europe /Europski sud za ljudska prava, 2012.

Umnožavanje je dopušteno, osim u komercijalne svrhe, pod uvjetom da se navede izvor.

Dokument je dostupan za preuzimanje na www.echr.coe.int (Publications/Joint publications by the ECHR and FRA)

Ovaj dokument je samo ažurirana dopuna tiskanog *Priručnika o europskom antidiskriminacijskom pravu* u web-verziji i ne sadrži zasebne identifikatore. Ažurirana dopuna Priručnika je dostupna na raznim jezicima na internetskoj stranici FRA-a ili na internetskoj stranici ESLJP-a. Original ažurirane dopune ovog Priručnika je na engleskom jeziku. Europski sud za ljudska prava (ESLJP) i Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) ograđuju se od svake odgovornosti za kvalitetu prevoda na druge jezike. Prevod je objavljen u suglasnosti Vijeća Europe i Europskog suda za ljudska prava i u isključivoj odgovornosti Njemačke zaklade za međunarodnu pravnu suradnju (Deutsche Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit e.V., skraćeno IRZ) ili prevodioca.

Sadržaj

Predgovor hrvatskom prevodu	7
Preface to the Croatian Translation.	9
Vorwort zur kroatischen Übersetzung	11
Uvod	13
2.2.2. Usporednik.....	13
2.2.3 Pravno zaštićena osnova.....	15
2.5. Posebne ili konkretne mjere	15
2.6.2. Podjela općeg opravdanja	16
2.6.4.3. Iznimke na osnovi dobi	16
3.4.2.4. Europska konvencija i kontekst socijalne skrbi i obrazovanja	18
3.4.3.1. EKLJP i kontekst dobara i usluga, uključujući stanovanje	20
3.5.1. „Osobna sfera“: privatni i obiteljski život, posvojenje, dom i brak	20
4.2. Spol	21
4.3. Spolno usmjerenje.....	23
4.5. Dob	24
4.7. Državljanstvo ili nacionalno podrijetlo.....	25
4.8. Vjeroispovijed ili vjersko uvjerenje.....	26
4.10. Društveno podrijetlo, rođenje i imovina	27
4.12. Druge okolnosti.....	28
5.2. Podjela tereta dokazivanja	29
5.3. Uloga statistike i ostalih podataka	29
Popis predmeta	31
Sudska praksa Suda Europske unije	31
Sudska praksa Europskog suda za ljudska prava	32

Predgovor

hrvatskom prevodu

“Priručnik o europskom zakonu protiv diskriminacije: Ažurirana sudska praksa-Srpanj 2012. – Prosinac 2011.”

Prevod ove publikacije na hrvatski jezik omogućila je Njemačka Zaklada za međunarodnu pravnu suradnju (skraćeno: IRZ). IRZ, koja je počela svoje aktivnosti u istočnoj Europi 1992. godine po nalogu njemačke savjetne vlade kao organizacija specijalizirana za međunarodno savjetovanje iz oblasti prava, sada je prisutna u brojnim državama, koje se prostiru sve do Azije i Sjeverne Afrike. Zaklada je nazočna u Hrvatskoj od 2000. godine kao sastavni dio njemačkog doprinosa Paktu za stabilnost jugoistočne Europe. (Dalje informacije u svezi IRZ možete pronaći na njemačkom, engleskom, ruskom i arapskom jeziku na Internet prezentaciji www.irz-stiftung.de).

Ova knjiga nije prvi plod suradnje između Savjeta Europe i IRZ u oblasti pravnih publikacija. Jedan primjer ranije suradnje su dva komentara Zakona o Parničnom Postupku i Zakona o Izvršnom Postupku koji važe u Bosni i Hercegovini, koji su objavljeni 2005. godine u okviru zajedničkog projekta Savjeta Europe i Europske Komisije, u koji je bio uključen i IRZ u vezi sa država i financiranja, a koji su široko rasprostranjeni među pravnicima u toj zemlji. Što se tiče Makedonije, u okviru ove suradnje nastali su prevodi “Praktičnog vodiča kroz uvjete prihvatljivosti”, “Vodiča u vezi člana 5. Konvencije” i “Izveštaja o ispitivanju pozitivnih obveza iz člana 10. Konvencije”. Istovremeno sa ovom publikacijom pripremljen je i prevod “Priručnika o europskom antidiskriminacijskom pravu” na srpskom jeziku i u prprmi se nalazi prevod istog priručnika na bosanskom jeziku.

Suradnji sa Europskim sudom za ljudska prava i Savjetom Europe IRZ dodaje brojne druge aktivnosti iz oblasti ljudskih prava. One obuhvataju, na primjer, projekat “Implementacija europskih standarda antidiskriminacije”, koji je realiziran 2013. godine u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji sredstvima njemačkog ministarstva inozemnih poslova. U ovom projektu, između ostalog, nastala je i publikacija “Praktični uvod u europske standarde protiv diskriminacije”, koju su brojni projektni partneri u regiji postavili za preuzimanje. Isti se također može pronaći, skupa sa drugim informacijama na ovu temu, na Internet prezentaciji antidiskriminacija.info, koja također predstavlja plod pomenutog projekta. Pored toga, pitanjima ljudskih prava stalno se bave i časopisi čiji je suizdavač IRZ: „Nova pravna revija: časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo“ i „Evropsko pravo“. Potonji časopis, koji se izdaje na makedonskom jeziku, ima i stalnu rubriku “Europska ljudska prava i sudska praksa Europskog suda za ljudska prava (ESLJP).” IRZ svoje bavljenje europskim ljudskim pravima i sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava na konferencijama, seminarima i drugim kontinuiranim obukama zaokružuje izdavačkom djelatnošću iz oblasti ljudskih prava.

IRZ se zahvaljuje Europskom sudu za ljudska prava i Savjetu Europe na suradnji i odobrenju za prevođenje i objavljivanje predmetne publikacije. IRZ također duguje veliku zahvalnost Savjetnom ministarstvu pravde, kao i Njemačkom ministarstvu inostranih poslova na pružanju podrške rada IRZ-a u jugoistočnoj Europi sredstvima iz Pakta za stabilnost. Ova publikacija ne bi bila moguća bez podrške ova dva ministarstva.

Autor ovog predgovora dalje koristi ovu priliku da izrazi srdačnu zahvalnost gospodinu Lajfu Bergu (Leif Berg), šefu Odjeljenja za informacije i publikacije o sudskoj praksi Europskog suda

za ljudska prava u Strazburu, kao i njegovoj suradnici Oliviji Stasi (Olivia Stasi) na njihovoj svestrano dobroj i konstruktivnoj suradnji. To isto važi za gospodina Anitu Rogošić, koja je prevela priručnik na hrvatski jezik, i za gospodina profesora Zlatana Meškića, koji je izvršio pravnu lekturu, kao i za Draganu Radisavljević i Danu Trajčev-Božić, koje su sudjelovale u pripremi ove publikacije u svojstvu projektnih menadžera IRZ-a u Bonu.

Bon, travanj 2015. godine

Dr. Stefan Pürner, odvjetnik

Rukovodilac Odjeljenja za jugoistočnu i srednju Europu u IRZ-u
(Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija i Srbija)

Preface
to the Croatian Translation of the
“Handbook on European Non-Discrimination Law:
Case-Law Update July 2010 – December 2011”

The Croatian translation of this publication were funded by the German Foundation for International Legal Cooperation (briefly: IRZ). The IRZ, which started its activities in Eastern Europe in 1992 as an organisation specializing in international legal advice acting on behalf of the German Federal Government, is now operating in many different states, including Asia and Northern Africa. It has been active in Croatia since 2000 within the German contribution to the Stability Pact for South East Europe (Further information on the IRZ is available in German, English, Russian and Arabic on www.irz-stiftung.de).

This book is not the first cooperation between the Council of Europe and the IRZ within the field of legal publications. One example of earlier cooperation are the two commentaries on the Laws on civil procedure and coercive execution applicable in Bosnia and Herzegovina, published in 2005, within a joint project of the Council of Europe and the European Commission, in which the IRZ was involved both with regard to contents and funding, which were well received and widely circulated between the lawyers in this country. Regarding Macedonia, in this collaboration translations were made of the “Practical Guide on admissibility criteria”, “Guide to Article 5 of the Convention” and the “Research Report on the positive obligations under Article 10 of the Convention”. Simultaneously to this publication also a translation of the “Handbook on European non-discrimination law” in the Serbian language was published and the translation of the same Handbook into Bosnian language is in the pipeline.

The cooperation with the European Court of Human Rights and the Council of Europe is supplemented in the IRZ by numerous other activities in the field of human rights. They include, for example, the project “Implementation of the European Non-Discrimination Standards,” which was implemented in 2013 in the countries Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Serbia with funds from the German Foreign Office. In this project, among others, the publication “Practical Introduction to European Non-Discrimination Standards” was created, which is also offered by many project partners in the region as a download. Moreover it can be found, along with other information on this subject, on the website antidiskrimancija.info, which is also a result of the said project. In addition, human rights issues are constantly dealt with in the magazines co-published by IRZ: “Nova pravna revija: domaći časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo” and “Evropsko pravo”. The latter magazine, which is published in the Macedonian language, has also a permanent column “European Human Rights and ECHR Case Law.” The treatment of European Human Rights and the case law of the ECHR at conferences, seminars and other continued training events of the IRZ rounds up these publishing activities of the IRZ in the field of human rights.

The IRZ would like to thank the European Court of Human Rights and the Council of Europe for their cooperation and for their permission to translate and publish this publication. The IRZ also owes particular gratitude to the Federal Ministry of Justice as well as to the German Foreign Office for supporting the IRZ’s work in South East Europe with funds from the Stability Pact. This publication would not have been possible without the support of these two ministries.

The author of this preface would furthermore like to use this opportunity to express his gratitude to Mr. Leif Berg, Head of the Case-Law Information and Publications Division of the Europe-

an Court of Human Rights in Strasbourg, as well as to his assistant Olivia Stasi for their comprehensive good and constructive co-operation. He would also like to thank Ms Anita Rogošić, who translated the handbook into Croatian language, Mr Professor Zlatan Meškić, who did the legal editing, as well as Dragana Radisavljević and Dana Trajcev-Božić, who were involved in the preparation of this publication as project managers of the IRZ in Bonn.

Bonn, April 2015

Dr. Stefan Pürner, Attorney at law
Head of Section for "South East Central Europe" of the IRZ
(Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro and Serbia)

Vorwort
zur kroatischen Übersetzung des
„Handbuchs zum europäischen Antidiskriminierungsrecht:
Ergänzende Zusammenstellung neuerer Rechtsprechung
- Juli 2010- Dezember 2011“

Die Übersetzung dieser Publikation in das Kroatische wurden durch die Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V. (kurz: IRZ) ermöglicht. Die IRZ, die 1992 ihre Tätigkeit als spezialisierte Organisation im Bereich der internationalen Rechtsberatung im Auftrag der Deutschen Bundesregierung in Osteuropa aufnahm, ist heute in einer Reihe von Staaten, bis hin nach Asien und Nordafrika, tätig. In Kroatien ist sie seit dem Jahr 2000 als Teil des deutschen Beitrags zum Stabilitätspakt für Südosteuropa aktiv. (Weitere Informationen zur IRZ finden sich in deutscher, englischer, russischer und arabischer Sprache unter www.irz-stiftung.de).

Das vorliegende Buch ist nicht die erste Kooperation zwischen dem Europarat und der IRZ im Bereich juristischer Publikationen. Ein Beispiel früherer Zusammenarbeit sind die beiden Kommentare zu den in Bosnien und Herzegowina geltenden Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsgesetzen, die im Jahre 2005 in einem Gemeinschaftsprojekt des Europarats mit der Europäischen Kommission unter inhaltlicher und finanzieller Beteiligung der IRZ entstanden sind, und die eine erhebliche Verbreitung unter den Juristen des Landes gefunden haben. Bezüglich Mazedoniens entstanden im Rahmen dieser Zusammenarbeit Übersetzungen des „Leitfadens zu den Zulässigkeitsvoraussetzungen“, des „Führers zu Art. 5 der Konvention“ und des „Forschungsberichts über die positiven Verpflichtungen gemäß Art. 10 der Konvention“. Zeitgleich zur vorliegenden Publikation wurde darüber hinaus eine Übersetzung des „Handbuchs zum europäischen Antidiskriminierungsrecht“ in das Serbische vorbereitet und die Übersetzung des gleichen Handbuchs ins Bosnische befindet sich in Arbeit.

Die Zusammenarbeit mit dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte und dem Europarat wird bei der IRZ durch zahlreiche weitere Aktivitäten auf dem Gebiet der Menschenrechte ergänzt. Dazu gehört beispielsweise das Projekt „Implementierung der europäischen Antidiskriminierungsstandards“, das im Jahre 2013 mit Mitteln des deutschen Auswärtigen Amtes in den Staaten Bosnien und Herzegowina, Montenegro und Serbien durchgeführt wurde. Im Rahmen dieses Projektes entstand unter anderem die Publikation „Praktische Einführung in die europäischen Antidiskriminierungsstandards“, die auch von vielen Projektpartnern in der Region als Download angeboten wird. Außerdem findet sie sich, zusammen mit vielen weiteren Informationen zum Thema, auf der Website antidiskrimancija.info, die ebenfalls ein Ergebnis des genannten Projektes ist. Außerdem werden menschenrechtliche Themen ständig in den von der IRZ mitherausgegebenen Zeitschriften „Nova pravna revija: časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo“ und „Evropsko pravo“ behandelt. In der letztgenannten Zeitschrift, die in mazedonischer Sprache publiziert wird, besteht zudem eine ständige Rubrik „Europäische Menschenrechte und Rechtsprechung des EGMR“. Die Behandlung der EMR und der Rechtsprechung des EGMR bei den Konferenzen, Seminaren und sonstigen Weiterbildungsveranstaltungen der IRZ rundet diese publizistischen Aktivitäten der IRZ im Bereich Menschenrechte ab.

Die IRZ dankt dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte und dem Europarat für die Zusammenarbeit und die Erlaubnis zur Übersetzung und Veröffentlichung der vorliegenden Publikation. Außerdem schuldet die IRZ dem Bundesministerium der Justiz sowie dem Auswärtigen Amt, das die Tätigkeit der IRZ in Südosteuropa mit Mitteln aus dem Stabilitätspakt unterstützt, großen Dank. Ohne diese beiden Ministerien werde die vorliegende Publikation nicht möglich gewesen.

Außerdem möchte der Verfasser dieses Vorwortes die Gelegenheit nutzen, Herrn Leif Berg, Head of the Case-Law Information and Publication Division des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte in Straßburg, sowie seiner Mitarbeiterin Olivia Stasi herzlich für die allseits gute und konstruktive Zusammenarbeit zu danken. Gleiches gilt für Frau Anita Rogošić, der die Übersetzung in das Kroatische erstellte, Herrn Professor Zlatan Meškić, der das juristische Lektorat besorgte, sowie Frau Dragana Radisavljević und Frau Dana Trajčev-Božić, die die vorliegende Publikation als Projektmanagerinnen bei der IRZ in Bonn mitvorbereitet haben.

Bonn, im April 2015

Dr. Stefan Pürner Rechtsanwalt
Bereichsleiter für „Südosteuropa Mitte“
(Bosnien und Herzegowina, Mazedonien, Montenegro und Serbien) bei der IRZ

Uvod

Ova prva ažurirana sudska praksa uz *Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu* sažeti sažetke najvažnijih slučajeva u području nediskriminacije, u kojima su Europski sud za ljudska prava (ESLJP) i Sud Europske unije (SEU)¹ donijeli presude nakon finalizacije izvornog rukopisa u srpnju 2010., a slijedi strukturu relevantnih naslova Priručnika.

2.2.2. Usporednik

[stranica 23 Priručnika]

ESLJP, Graziani-Weiss protiv Austrije (br. 31950/06), 18. listopada 2011.

Lokalni okružni sud vodio je popis mogućih zakonskih skrbnika koji je sadržavao imena svih odvjetnika i javnih bilježnika u okrugu. Podnositelj zahtjeva, čije je ime bilo na popisu, imenovan je za skrbnika psihički bolesne osobe radi upravljanja njezinim prihodima i zastupanja iste pred sudom i drugim tijelima. Žalio se da je popis potencijalnih skrbnika koji sadrži samo imena odvjetnika i javnih bilježnika, a ne i drugih osoba koje posjeduju određena pravna značenja diskriminatoran. Europski sud za ljudska prava je istaknuo da glavne aktivnosti odvjetnika uključuju zastupanje stranaka pred sudovima i raznim drugim tijelima, za što su prošli posebnu obuku i odgovarajući ispit. Druge osobe koje su studirale pravo, ali ne rade kao odvjetnici, nisu ovlaštene zastupati stranke pred sudovima u slučajevima u kojima je odvjetničko zastupanje obvezno. Također je moguće da oni i ne rade u području vezanom za zakone. Iako je nedvojbeno postojala razlika u tretmanu između odvjetnika i javnih bilježnika s jedne strane, i drugih osoba s pravnom obukom s druge strane, za potrebe njihovog imenovanja kao skrbnika u slučajevima gdje je pravno zastupanje nužno, te dvije skupine nisu bile u relevantno sličnim situacijama.

ESLJP, Valkov i drugi protiv Bugarske (br. 2033/04 i drugi), 25. listopada 2011

Podnositelji zahtjeva bili su umirovljenici, čije su mirovine smanjene u skladu s domaćim zakonodavstvom. Oni su se žalili da su bili diskriminirani u odnosu na one umirovljenike koji su obnašali određenu visoku političku dužnost - predsjednika i zamjenika predsjednika države, predsjednika Narodne skupštine, predsjednika Vlade i sudaca Ustavnog suda - čije su mirovine bile izuzete iz zakonskog smanjenja. Međutim, Europski sud za ljudska prava nije bio spreman donijeti zaključke na temelju prirode nesumnjivo zahtjevnih i važnih zadataka koje su obavljali podnositelji zahtjeva i zadaća nositelja predmetnih visokih funkcija. To su političke odluke koje su u načelu rezervirane za nacionalna tijela koja imaju izravnu demokratsku legitimaciju te su u boljem položaju od međunarodnog suda da procijene lokalne potrebe i uvjete. Europski sud za ljudska prava je stoga zaključio da podnositelji zahtjeva nisu bili diskriminirani u pogledu njihovih imovinskih prava

¹ Kratica SEU zamjenjuje kraticu ESP koja je korištena u Priručniku o europskom antidiskriminacijskom pravu

ESLJP, Laduna protiv Slovačke (br. 31827/02), 13. prosinca 2011

Podnositelj zahtjeva prigovara da pritvorenici nisu imali ista prava na posjete kao osuđenici, na način da su pritvorenici mogli primiti posjete u trajanju od najviše trideset minuta mjesečno, dok su osuđeni zatvorenici imali pravo na dva sata posjeta. Osim toga, tijekom većine relevantnog razdoblja učestalost posjeta i vrsta kontakta na koje su osuđeni zatvorenici imali pravo ovisili su o razini sigurnosti u zatvoru u kojem su se nalazili. Nasuprot tome, pritvorenici su svi bili podložni istom režimu, bez obzira na razloge za njihovo zatočenje i sigurnosne aspekte. Budući da su ovdje iznesena pitanja bila od značaja za sve zatvorenike, Europski sud za ljudska prava je zaključio da je podnositelj kao pritvorenik bio u relevantno sličnoj situaciji kao i usporedna skupina osuđenih zatvorenika. Međutim, nije bilo nikakvog objektivnog i razumnog opravdanja za razliku u postupanju između ove dvije skupine. Potreba da se osigura red, sigurnost drugih i zaštita imovine nisu mogli opravdati da se prava pritvorenika ograničavaju u većoj mjeri od onih osuđenih zatvorenika. Tu je praksu također kritizirao i Europski odbor za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja (CPT). Nadalje, određena ograničenja prava zatvorenika na posjete u nekim slučajevima možda mogu biti opravdana iz sigurnosnih razloga ili radi zaštite legitimnih interesa istrage, ali ti se ciljevi mogu postići i drugim sredstvima koja ne zahvaćaju sve pritvorene osobe. Međunarodni instrumenti, kao što su Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Europska zatvorska pravila iz 1987., naglašavaju potrebu poštivanja statusa pritvorenika kao osobe koja se treba smatrati nevinom. Europska zatvorska pravila iz 2006. predviđaju, ukoliko ne postoji neki poseban razlog za suprotno, da osobe koje nisu prošle suđenje trebaju imati pravo na posjete i da im se treba omogućiti da komuniciraju s obitelji i drugim osobama na isti način kao i osuđeni zatvorenici. Sukladno tomu, Europski sud za ljudska prava smatra da su ograničenja posjeta koja su uvedena podnositelju bila nesrazmjerna.

SEU, Jürgen Römer protiv Freie und Hansestadt Hamburg predmet C-147/08, 10. svibnja 2011. (Veliko vijeće)

G. Römer radio je u javnoj upravi grada Hamburga od 1950. do nastanka radne nesposobnosti 1990. Od 1969. godine je kontinuirano živio sa svojim partnerom, gospodinom U. U listopadu 2001. godine zasnovali su registrirano životno partnerstvo, a gospodin Römer je o tomu obavijestio svog bivšeg poslodavca te je kasnije zatražio da se njegova dopunska starosna mirovina ponovno obračuna na temelju povoljnijeg poreznog razreda. Javna uprava grada Hamburga odbila je to uz obrazloženje da gospodin Roman nije oženjen „već u registriranom životnom partnerstvu, te da samo, oženjeni, [i] ne stalno razdvojeni umirovljenici, te umirovljenici s pravom na dječji doplatak ili sličnu naknadu imaju pravo na ponovni obračun mirovine na temelju zahtjeva. Sud koji je podnio zahtjev za prethodnim pitanjem tražio je tumačenje je li ova situacija isključena prema pravu EU.

SEU odgovorio je da se Direktiva Vijeća 2000/78/EZ, s obzirom na jednak tretman kod zaposlenja, odnosi i na dopunsku mirovinu ako predstavlja naknadu u smislu 157. UFEU. Direktiva isključuje odredbu nacionalnog prava prema kojoj umirovljenik koji je zasnovao registrirano životno partnerstvo dobiva dodatak na mirovinu niži od onoga koji se daje oženjenom, a ne stalno odvojeno živućem umirovljeniku, ako su ispunjena dva uvjeta. Prvi uvjet je da u odnosnoj državi članici pored braka, koji je rezerviran za osobe različitog spola, postoji i registrirano životno partnerstvo, koje je rezervirano za osobe istog spola. Drugi uvjet koji mora biti ispunjen je da se radi o izravnoj diskriminaciji na temelju seksualne orijentacije jer je taj životni partner, prema nacionalnom pravu, s obzirom na mirovinu u pravnom i činjeničnom pogledu u situaciji koja je slična situaciji oženjene osobe.

2.2.3 Pravno zaštićena osnova

[stranica 26 Priručnika]

SEU, Zavod za mirovinsko osiguranje (Pensionsversicherungsanstalt) protiv Christine Kleist predmet C-356/09, 18. studeni 2010

Ovaj zahtjev austrijskog suda odnosi se na tumačenje članka 3. (1) I Direktive Vijeća 76/207/EEZ (izmijenjena i dopunjena Direktivom 2002/73/EZ) o primjeni načela ravnopravnosti prema muškarcima i ženama s obzirom na mogućnosti zapošljavanja, stručnog osposobljavanja, profesionalnog napredovanja i radne uvjete. Članak 3. (1) zabranjuje u javnom i privatnom sektoru izravnu ili neizravnu diskriminaciju na temelju spola s obzirom na zapošljavanje i radne uvjete, uključujući plaću i otkaz. Sud koji je podnio zahtjev za tumačenjem postavio je pitanje je li članak 3. (1) isključuje nacionalne odredbe koje su omogućile javnom poslodavcu da otpusti radnike koji su stekli pravo na starosnu mirovinu, ako muškarci i žene to pravo ostvaruju u različitoj dobi. Austrijsko zakonodavstvo je odredilo da je dob za umirovljenje žena 60. godina, dok je kod muškaraca ta granica bila 65. godina.

SEU se pozvao na slučaj Marshall (C-152/84) kako bi pokazao da isključivanje radnice isključivo zato što je prošla kvalifikacijsku dob za starosnu mirovinu, kada je ta dob za muškarce drukčija, predstavlja diskriminaciju na temelju spola. U ovom je slučaju dob u kojoj je završila zaštita od otkaza neraskidivo povezana sa spolom zaposlenika. Sud smatra da je to razlika u postupanju izravno na temelju spola. O izravnoj se diskriminaciji radi kada se osoba na temelju spola tretira nepovoljnije od druge osobe ili bi tako bila tretirana u sličnoj situaciji. Kako bi utvrdio jesu li žene u dobi od 60 do 65 u sličnoj situaciji kao i muškarci iste dobi, Sud je razmatrao predmetne nacionalne odredbe koje su utemeljile razliku u postupanju. U ovom slučaju, nacionalnim su se odredbama željele odrediti okolnosti pod kojima se zaposlenici mogu otpustiti. Sud se suglasio da su muškarci i žene ove dobne skupine u sličnim situacijama, budući da su okolnosti vezane za uvjete raskida radnog odnosa identične. SEU je stoga smatrao da nacionalne odredbe predstavljaju izravnu diskriminaciju na temelju spola.

2.5. Posebne ili konkretne mjere

[stranica 35 Priručnika]

SEU, Pedro Manuel Roca Álvarez protiv Sesa Početak España ETT SA predmet C-104/09, 30. rujna 2010

Španjolski sudovi postavili su pitanje jesu li pojedina prava na plaćeni dopust prema španjolskom zakonodavstvu dopuštena prema pravilima EU o ravnopravnosti spolova. Konkretno, španjolsko zakonodavstvo očito daje majkama i očevima pravo da uzmu do jedan sat dopusta po radnom danu kako bi mogli dojiti dijete koje se još doji, pod uvjetom da su oba roditelja zaposlena. Sudu je postavljeno pitanje predstavlja li činjenica da zaposleni očevi nisu imali to isto pravo ako se majka bavi samostalnom djelatnosti povredu odredaba Direktive Vijeća 76/207/EEZ o primjeni načela ravnopravnosti prema muškarcima i ženama s obzirom na mogućnosti zapošljavanja, stručnog osposobljavanja, profesionalnog napredovanja i radne uvjete.

SEU je odlučio da se plaćeni dopust odnosi na uvjete rada, te da Direktiva Vijeća 76/207/EEZ određuje da s obzirom na uvjete rada ne smije postojati diskriminacija na temelju spola. Sud je istaknuo da pravo oca na dopust ovisi o radnom statusu majke. Nadalje, Sud je utvrdio da mjera nije eliminirala ili smanjila postojeće nejednakosti, budući da bi mogla dovesti do situacije da je majka, koja se bavi samostalnom djelatnosti, dodatno opterećena jer otac ne može uzeti dopust kako bi se brinuo za njihovo zajedničko dijete. Sud je stoga zaključio da je ovakvo nacionalno zakonodavstvo suprotno odredbama Direktive.

2.6.2. Podjela općeg opravdanja

[stranica 43 Priručnika]

SEU, Marc Michel Jose Mansa protiv Burgemeester van Maastricht predmet C-137/09, 16. prosinca 2010

Zahtjev za prethodnim tumačenjem nizozemskog suda odnosi se na pitanje potpadaju li nacionalni propisi, koji se odnose na pristup nerezidenata coffeshopovima, u cijelosti ili djelomično u područje primjene Ugovora o EU. Pitanje se osobito odnosi na slobodu kretanja roba i usluga, kao i zabranu diskriminacije. S obzirom na slobodu kretanja roba i usluga, odnosni sud pitao je predstavlja li zabrana pristupa coffeshopovima za nerezidente prikladno i razmjerno sredstvo za smanjenje turizma u području opojnih droga i javnog neposluha kojim je on popraćen. Alternativno je pitao je li dopuštena zabrana diskriminacije građana na temelju državljanstva. Ako je tako, pitao je sud, je li opravdano neizravno razlikovanje između rezidenata i nerezidenata koje iz toga proizlazi, te je li time povezana zabrana bila prikladna i razmjerna za prethodno navedene razloge.

SEU je smatrao da zabrana opojnih droga u EU znači da se vlasnik coffeeshopa s obzirom na prodaju kanabisa ne može pozivati na načela slobode kretanja i nediskriminacije. Međutim, sloboda pružanja usluga vrijedi u odnosu na hranu i bezalkoholna pića koja se također prodaju u kafićima i vlasnik coffeeshopa se u tom kontekstu može pozivati na članak 56. UFEU (bivši članak 49. UEZ). Sloboda kretanja roba međutim nije relevantna budući da se hrana i piće ne prevoze preko granice. Sud je razmatrao članak 56. UFEU te je zaključio da nacionalni propisi koji samo rezidentima dopuštaju ulazak u coffeeshopove predstavljaju neizravnu diskriminaciju, budući da je vjerojatnije da će nerezidenti biti stranci. Međutim, Sud je utvrdio da su ovim okolnostima takve odredbe opravdane. Suzbijanje turizma s opojnim drogama i time povezanog pratećeg javnog neposluha bio je dio borbe protiv opojnih droga, te kao takav predstavlja legitimni cilj. Sud je utvrdio da su mjere bile primjerene i razmjerne jer nisu sprječavale nerezidente od ulaska u brojne kafiće u kojima se ne prodaje kanabis. Osim toga, druge mjere, kojima se pokušao ograničiti turizam s opojnim drogama, pokazale su se nedjelotvornima. SEU je prihvatio da sustav u kojem nerezidenti mogu ući coffeeshopove, ali ne mogu kupiti kanabis, praktički nije provediv.

2.6.4.3. Iznimke na osnovi dobi

[stranica 51 Priručnika]

SEU, Gisela Rosenblatt protiv Oellerking Gebäudereinigungsges. mbH predmet C-45/09, 12. listopada 2010. (Veliko vijeće)

Ovim su zahtjevom njemački sudovi zatražili pojašnjenje o granicama propisa EU vezano za dobnu diskriminaciju s obzirom na prisilno umirovljenje. Gospođa Rosenblatt je kod tuženika, tj. tvrtke za čišćenje, radila na poslovima čišćenja vojarne. U svibnju 2008. je poslodavac gospođi Rosenblatt poslao dopis o raskidu radnog odnosa s koncem mjeseca zbog toga što će ona navršiti 65. godinu života, dakle, zakonsku dob za odlazak u mirovinu. Gospođa Rosenblatt je odbila to prihvatiti te se žalila na tu odluku. Kolektivni ugovor za sektor čišćenja, koji je propisivao raskida ugovora kod navršavanja službene dobi za odlaska u mirovinu, Savezno je ministarstvo rada 2004. godine proglasilo opće važećim. Njemački sudovi su pitali je li zakon, koji dopušta da kolektivni ugovori određuju dob za umirovljenje, valjan u smislu Direktive Vijeća 2000/78/EZ. Direktiva zabranjuje razne oblike diskriminacije na radnom mjestu, uključujući i diskriminaciju na temelju dobi, a članak 6. Direktive određuje iznimke od toga.

SEU je smatrao da je na temelju članka 6. Direktive moguće da se kolektivnim ugovorom odredi dob za umirovljenje u nacionalnom zakonodavstvu. Pod uvjetom da, s obzirom na politiku zapošljavanja, takva odredba teži legitimnom cilju koji bi mogao biti objektivno i razumno

opravdan. Osim toga, pristup koji se koristi kako bi se postigao legitiman cilj trebao bi biti prikladan i nužan. U slučajevima kada se nacionalno zakonodavstvo provodi kroz kolektivni ugovor, onda i sam ugovor na prikladan i nužan način mora težiti ostvarenju legitimnog cilja. Osim toga, SEU smatra da država članica kolektivni ugovor može proglasiti opće primjenjivim, kao što je to bio slučaj s kolektivnim ugovorom za sektor čišćenja u Njemačkoj. Međutim, to ne bi bio slučaj kada bi kolektivni ugovor radnicima na koje se odnosi oduzeo zaštitu od diskriminacije na temelju dobi.

**SEU, Vasil Ivanov Georgiev protiv Tehniceski Universitet -Sofija, filial Plovdiv
spojeni predmeti C-250/09 i C-268/09, 18. studeni 2010.**

Ovaj zahtjev bugarskih sudova za prethodnim tumačenjem odnosi se na pitanje vezano za obvezni odlazak u mirovinu. Bugarski nacionalni zakon omogućio je poslodavcu da raskine ugovor sveučilišnog profesora nakon što navršši 65. godinu, te da nakon toga može zaključiti najviše tri ugovora na određeno u trajanju od po jedne godine. Sud je pitao je li takva legislativa zabranjena temeljem Direktive Vijeća 2000/78/EZ. Prema Direktivi, smatra se da je izravna diskriminacija nastupila kada se jedan pojedinac tretira nepovoljnije od drugoga, na primjer, na temelju dobi. Međutim, razlike u tretmanu na temelju dobi ne mogu se klasificirati kao diskriminacija kada se može dokazati da su objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem. Takav cilj mogao bi biti legitimna politika vezana za zapošljavanje, tržište rada ili inicijativu za stručno osposobljavanje. Bugarska je vlada, uz potporu slovačke i njemačke vlade te Komisije, tvrdila da je dotično nacionalno zakonodavstvo mlađim generacijama dalo priliku da dođe do profesorskih mjesta, te da je na taj način pridonijelo trajnoj kvaliteti nastave i istraživačkoga rada.

SEU smatra da Direktiva Vijeća 2000/78/EZ dopušta nacionalno zakonodavstvo prema kojem sveučilišni profesori nakon 65. godine života mogu nastaviti raditi samo na temelju ugovora na određeno vrijeme u trajanju od po jedne godine i u dobi od 68 godina moraju ići u mirovinu. Međutim, Sud je istaknuo da takva legislativa mora težiti legitimnom cilju koji se odnosi na tržište rada ili politiku zapošljavanja te koji se mora moći ostvariti prikladnim i nužnim sredstvima. Legitimni ciljevi mogu uključivati cilj pružanja kvalitetne nastave i optimalne raspodjele profesorskih mjesta među različitim generacijama. SEU je također naglasio da, budući se kod predmetnog slučaja radilo o sporu između javne ustanove i pojedinca, nacionalni sud ne smije primjenjivati nacionalno zakonodavstvo, ukoliko isto ne ispunjava zahtjeve Direktive.

**SEU, Gerhard Fuchs i Peter Köhler protiv Savezne države Hessen
spojeni predmeti C-159/10 i C-160/10, 21. srpnja 2011.**

Prema njemačkom nacionalnom pravu, državni službenici koji su imenovani na neodređeno vrijeme moraju u mirovinu kada navršše određenu dob, koju određuju pojedine savezne zemlje (Länder). U ovom slučaju je jedna od saveznih zemalja kao prisilnu dob za umirovljenje odredila 65. godinu života, uz mogućnost, ako je to u interesu državne službe, da državni službenici mogli nastaviti raditi najviše do 68. godine života. Njemački su sudovi pitali je li to pravilo suprotno članku 6. (1) Direktive Vijeća 2000/78/EZ.

SEU smatra da je vladin cilj, naime, da uspostavi, uravnoteženu dobnu strukturu, kako bi se potaklo zapošljavanje i napredovanje mladih, te poboljšalo kadrovske upravljanje, bio legitiman politički cilj. Nadalje, Sud ističe da mjera koja zahtijeva odlazak u mirovinu sa 65 godina, u svjetlu željenoga cilja, nije bila nerazumna te da Direktiva ne isključuje primjerene i nužne mjere za postizanje tog cilja. Na pitanje o informacijama, koje država članica treba predložiti kako bi pokazala da su ti kriteriji ispunjeni, Sud je istaknuo da je u konačnici na nacionalnom sudu da na temelju dokaza i u okviru svojih pravnih postupaka ocijeni je li mjera bila prikladna i nužna.

SEU, Reinhard Prigge i drugi protiv Deutsche Lufthansa AG predmet C-447/09, 13. rujna 2011. (Veliko vijeće)

Reinhard Prigge, Michael Fromm i Volker Lambach su dugi niz godina kod Deutsche Lufthansa radili kao piloti, a potom kapetani leta. Kada su navršili 60 godina, njihovi su ugovori o radu automatski raskinuti, u skladu s kolektivnim ugovorom. S obzirom da su smatrali da su žrtve diskriminacije na osnovi dobi, koja je zabranjena temeljem Direktive 2000/78/EZ, pokrenuli su tužbu pred njemačkim sudovima sa zahtjevom da se utvrdi kako njihov radni odnos s Deutsche Lufthansa nije prestao kada su navršili 60. godinu života te da se naloži nastavak njihovih ugovora o radu. Njemački Savezni radni sud (*Bundesarbeitsgericht*) postavio je SEU pitanje, je li kolektivni ugovor, koji je zbog sigurnosti zračnog prometa za pilote zrakoplova odredio dobnu granicu od 60 godina, u skladu s pravom EU.

Kao prvo, SEU je podsjetio da kolektivni ugovori koji su zaključeni sa socijalnim partnerima, kao i nacionalni zakoni država članica, moraju poštovati načela nediskriminacije na temelju dobi, što je prihvaćeno kao opće načelo prava EU te je našlo svoj izraz u Direktivi o uspostavi okvira za jednak tretman na području zapošljavanja i odabira zvanja. Ograničavanje mogućnosti za pilote da rade kao piloti kada dosegnu dob od 60 godina kako bi se zajamčila sigurnost putnika, osoba u područjima nad kojima zrakoplovi lete, te sigurnost i zdravlje samih pilota, može opravdati razliku u postupanju i takvu ograničavajuću odredbu u kolektivnom ugovoru. Međutim, Sud je istaknuo kako međunarodni i dotični njemački zakonski propisi smatraju da nije nužno pilotima nakon dobi od 60 godina zabraniti da rade kao piloti, već su samo ograničili te aktivnosti. SEU stoga smatra da zabrana rada kao pilot nakon te dobi, što je bilo predviđeno kolektivnim ugovorom, nije bila nužna mjera za zaštitu javnog zdravlja i sigurnosti. Sud je također naveo da se posjedovanje određenih fizičkih sposobnosti može smatrati bitnim i odlučujućim zahtjevom za obavljanje posla pilota te da te sposobnosti jesu vezane za dob. A budući da je svrha tog zahtjeva bila da se jamči sigurnost zračnog prometa, isti predstavlja legitimni cilj koji može opravdati različiti tretman na temelju dobi. Međutim, takva razlika u tretmanu može biti opravdana samo u vrlo ograničenim okolnostima. S obzirom na to, Sud je naveo da međunarodne i njemačke vlasti smatraju da piloti do dobi od 65 godina imaju fizičke sposobnosti da rade kao piloti, čak i ako u dobi između 60. i 65. godine života rade samo kao članovi posade u kojima su ostali piloti mlađi od 60 godina. S druge strane, socijalni partneri Lufthanse odredili su starosnu granicu na 60 godina, kada se za pilote smatra da više ne posjeduju fizičke sposobnosti za obavljanje svoje profesionalne aktivnosti. U tim okolnostima, Sud je utvrdio da starosna granica od 60 godina, koja je određena od strane socijalnih partnera, za upravljanje zrakoplovom predstavlja nesrazmjeran zahtjev s obzirom na međunarodno i njemačko zakonodavstvo koje je kao starosnu granicu utvrdilo 65. godinu života.

3.4.2.4. Europska konvencija i kontekst socijalne skrbi i obrazovanja

[stranica 72 Priručnika]

ESLJP, Ponomaryovi protiv Bugarske (br. 5335/05), 21. lipnja 2011.

Prema nacionalnom pravu, samo bugarski državljani i određene kategorije stranaca imaju pravo na besplatno osnovno i srednje obrazovanje. Podnositelji su dva ruska đaka, koji su u to vrijeme živjeli s majkom u Bugarskoj, ali nisu imali stalnu boravišnu dozvolu. U njihovom zahtjevu Europskom sudu za ljudska prava žalili su se na diskriminaciju jer se od njih tražilo da moraju platiti naknadu kako bi nastavili svoje srednjoškolsko obrazovanje u Bugarskoj, za razliku od bugarskih državljana i stranaca s odobrenim stalnim boravkom. Europski sud za ljudska prava prihvatio je da država može imati opravdane razloge za ograničenje korištenja javnih usluga, za koje je potrebno mnogo resursa, od strane migranata koji su u zemlji kraće vrijeme ili su tu

ilegalno, i koji, u pravilu, ne doprinose njihovom financiranju. Iako priznaje da je obrazovanje aktivnost koja je u organizacijskom smislu složena i skupa za vođenje, i da je država morala pronaći ravnotežu između obrazovnih potreba onih koji su u njezinoj nadležnosti i svojih ograničenih kapaciteta da ih primi, Sud nije mogao zanemariti činjenicu da je, za razliku od nekih drugih javnih usluga, obrazovanje pravo koje uživa izravnu zaštitu Konvencije. Ono je također vrlo posebna vrsta javne usluge, koja ne samo da izravno koristi onima koji je koriste, već služi i širim društvenim funkcijama, te je nezamjenjiva za unapređenje ljudskih prava. Podnositelji zahtjeva nisu bili u poziciji osoba koje u zemlju stižu nezakonitim putem i potom traže pristup javnim uslugama, uključujući i besplatno školovanje. I pored toga što podnositelji nisu imali odobreno stalni boravak, vlasti nisu imale nikakav materijalni prigovor njihovom ostanku u Bugarskoj, niti bilo kakvu ozbiljnu namjeru da ih deportiraju. Dakle, svi argumenti koji se odnose na potrebu da se zaustavi ili preokrene tok nezakonitih migracija očigledno se nisu odnosili na slučaj podnositelja zahtjeva. Međutim, bugarske vlasti nisu uzele u obzir nijedan od ovih čimbenika niti je zakonodavstvo predviđalo mogućnost podnošenja zahtjeva za oslobađanje od plaćanja školarine. U konkretnim okolnostima ovoga predmeta, obaveza podnositelja zahtjeva da plate školarinu za svoje srednjoškolsko obrazovanje zbog svoga državljanstva i imigracijskog statusa stoga nije bila opravdana.

**ESLJP, Stummer protiv Austrije [Veliko vijeće]
(br. 37452/02), 7. srpnja 2011.**

Podnositelj zahtjeva koji je oko dvadeset osam godina svog života proveo u zatvoru, dulja vremenska razdoblja tijekom izdržavanja zatvorskih kazni proveo je radeći, no, prema austrijskom pravu, nije bio uključen u sustav mirovinskog osiguranja. Međutim, od 1994. bio je uključen u sustav osiguranja za slučaj nezaposlenosti u pogledu vremena koje je proveo radeći u zatvoru te je nakon izlaska iz zatvora dobivao naknadu za nezaposlene i nužnu pomoć. Sud je podsjetio da države na području mirovina uživaju široku slobodu procjene te da se pitanje mora sagledati kao jedna značajka u cjelokupnom sustavu zatvorskog rada i socijalnog osiguranja zatvorenika. Ne postoji europski konsenzus o socijalnom osiguranju za zatvorenike. Dok je u apsolutnoj većini država članica Vijeća Europe za zatvorenike osigurana neka vrsta socijalne sigurnosti, samo ih je mala većina pridružila svom starosnom mirovinskom sustavu. Neki, poput Austrije, su to učinili tako da je zatvorenicima dana mogućnost za plaćanje dobrovoljnih doprinosa. Nadalje, austrijski zakon odražava trend uključivanja zatvorenika koji su radili u nacionalne sustave socijalne sigurnosti na način da su imali zdravstvenu skrb i skrb za slučaj nezgode, a od 1994. su zatvorenici koji su radili uključeni i u sustav osiguranja za slučaj nezaposlenosti. Značajno je da podnositelj zahtjeva, iako nema pravo na starosnu mirovinu, nije ostao bez socijalne pomoći. Nakon puštanja iz zatvora primao je naknadu za nezaposlene i potom nužnu pomoć te socijalnu pomoć u vidu naknade za troškove stanovanja u ukupnom iznosu od oko 720 eura, što gotovo odgovara iznosu minimalne mirovine u Austriji. U kontekstu mijenjajućih standarda, država ugovornica ne može se kritizirati što je dala prvenstvo sustavu osiguranja za slučaj nezaposlenosti koje je smatrala najvažnijim za reintegraciju zatvorenika nakon otpusta. Iako je Austrija obvezna držati pod nadzorom pitanja koja su se postavila u ovom predmetu, Sud zaključuje da nije prekoračila svoju slobodu procjene time što zaposlene zatvorenike nije uključila u svoj sustav mirovinskog osiguranja.

3.4.3.1. EKLJP i kontekst dobara i usluga, uključujući stanovanje

[stranica 76 Priručnika]

ESLJP, Bah protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 56328/07), 27. rujna 2011.

Podnositeljici zahtjeva, državljanki Sijera Leonea, odobrena je trajna dozvola boravka u Ujedinjenom Kraljevstvu. Nakon toga, njenom maloljetnom sinu je dozvoljeno da joj se pridruži pod uvjetom da ne traži pomoć iz javnih sredstava. Ubrzo po njegovom dolasku, ona se obratila lokalnim vlastima za pomoć u pronalaženju smještaja nakon što ju je stanodavac obavijestio da njezin sin ne može ostati u sobi koju je unajmila. Lokalna vlast pristala je pomoći, ali budući da je njen sin bio predmet imigracijske kontrole, odbili su joj dati prioritet na koji bi obično imala pravo po osnovi svog statusa beskućnika s maloljetnim djetetom, koji se bez svoje krivnje našao u toj situaciji. Sud je zaključio da je različiti tretman podnositeljice zahtjeva proizašao iz uvjetnog imigracijskog statusa njezinog sina, a ne njegovog nacionalnog podrijetla. Imajući u vidu element izbora vezan za imigracijski status, opravdanje koje je potrebno za različit tretman po toj osnovi nije imalo težinu kao u slučaju razlikovanja zasnovanog na urođenim ili nepromjenljivim osobnim karakteristikama, kao što su spol ili rasa. Isto tako, s obzirom na to da je predmet slučaja – osiguranje stanovanja onima koji su u stanju potrebe – bio pretežno društveno-ekonomske prirode, područje slobodne procjene koje je imala Vlada bilo je relativno široko. Nije bilo ničeg proizvoljnog u odbijanju statusa prioritetne potrebe podnositeljice zahtjeva. Dovođenjem sina u Ujedinjeno Kraljevstvo, potpuno svjesna uvjeta njegove dozvole za ulazak, ona se valjano suglasila da ne traži pomoć iz javnih sredstava u svrhu njegovog izdržavanja. Opravdano je bilo razlikovati između onih čiji je status prioritetne potrebe zavisio od osobe koja je u Ujedinjenom Kraljevstvu boravila nezakonito ili pod uvjetom da ne traži pomoć iz javnih sredstava, i onih kod kojih to nije slučaj. Zakonodavstvo je težilo legitimnom cilju, t.j. pravičnoj raspodjeli ograničenih resursa različitim kategorijama tražitelja. Ne podcjenjujući zabrinutosti koja je sigurno mučila podnositeljicu zahtjeva zbog opasnosti da će postati beskućnik, Sud je istaknuo kako ona u stvari nikada nije bila bez smještaja te da su postojale druge zakonske obaveze za lokalne vlasti da pomognu njoj i njezinom sinu kako se kojim slučajem ne bi ostvarila opasnost od beskućništva. U ovom slučaju, ona je bila tretirana na gotovo isti način kao što bi bila da joj je utvrđena prioritetna potreba: lokalna vlast joj je pomogla da pronađe smještaj u privatnom sektoru u drugoj gradskoj općini i ponudila joj socijalni stan u gradskoj općini za razdoblje od sedamnaest mjeseci. Različit tretman čiji je predmet bila podnositeljica zahtjeva stoga je bio razuman i objektivno opravdan.

3.5.1. „Osobna sfera“: privatni i obiteljski život, posvojenje, dom i brak

[stranica 79 Priručnika]

ESLJP, Şerife Yiğit protiv Turske [Veliko vijeće] (br. 3976/05), 2. studeni 2010.

Podnositeljica je 1976. godine zasnovała vjerski brak. Muž joj je umro 2002. godine, a 2003. podigla je tužbu u svoje ime i u ime svoje kćeri, tražeći da se njezin brak prizna i da se njezina kći u matičnim knjigama upiše kao dijete njezina supruga. Okružni sud prihvatio je drugi zahtjev, ali je odbacio zahtjev koji se odnosio na njezin brak. Podnositeljica je također podnijela zahtjev mirovinskom fondu da se starosna mirovina njezinog pokojnog supruga kao i zdravstveno osiguranje prenesu na nju i njezinu kćer. Usluge zdravstvenog odobrene su kćeri, ali ne i podnositeljici zahtjeva, uz obrazloženje da brak nije bio zakonski priznat. Sud je utvrdio da, prema nacionalnom zakonodavstvu i sudskoj praksi, samo osobe koje su zaključile brak sukladno Građanskom zakoniku mogu naslijediti prava svojih preminulih supružnika na socijalno osiguranje. Međutim, podnositeljica zahtjeva nije mogla tvrditi da na temelju prava svoga

partnera ima legitimno pravo na naknadu iz socijalnog osiguranja, jer su pravila, koja propisuju materijalne i formalne uvjete za građanski brak, jasna i pristupačna a modaliteti za zasnivanje takvoga braka su bili jednostavni i nisu predstavljali prekomjeren teret za osobe na koje se to odnosi. Štoviše, podnositeljica zahtjeva imala je dovoljno vremena - dvadeset šest godina – da zaključi građanski brak. Iz tog razloga dakle, nema opravdanja za njezinu tvrdnju da su naponi koje je ona navodno poduzela kako bi regulirala svoju situaciju bili spriječeni tromošću ili sporošću upravnih postupaka. Nadalje, činjenica da su se podnositeljica zahtjeva i njezin partner odlučili za vjerski oblik sklapanja braka, a nisu sklopili građanski brak, nije podrazumijevalo nikakve administrativne ili kaznenopravne kazne, poput npr. njihova sprječavanja da vode učinkovit obiteljski život. Članak 8. ne može se tumačiti kao obveza države da prizna vjerski brak, niti zahtijeva od države da uspostavi posebne režime za određene kategorije nevjenčanih parova. Dakle, činjenica da podnositeljica, sukladno zakonu, nije imala status nasljednika ne implicira da je došlo do povrede njezinih prava iz članka 8.

4.2. Spol

[stranica 90 Priručnika]

ESLJP, Andrle protiv Češke Republike (br. 6268/08), 17. veljače 2011.

Podnositelj zahtjeva, otac dvoje djece, žalio se da se, za razliku od žena, muškarcima koji su podigli djecu ne snižava dob za umirovljenje. Europski sud za ljudska prava prihvatio je da je predmetna mjera donesena radi ostvarenja legitimnog cilja kompenziranja činjeničnih nejednakosti i teškoća koje proizlaze iz posebnih povijesnih okolnosti tadašnje Čehoslovačke, gdje su žene bile odgovorne za odgoj djece i kućanstvo, dok su ujedno bile pod pritiskom da rade puno radno vrijeme. U takvim okolnostima, bilo bi bolje da nacionalna tijela odrede trenutak kada je nepravda prema muškarcima prevagnula potrebu da se kroz afirmativne akcije ispravi nepovoljan položaj žena. 2010. češka je vlada već napravila prvi konkretan potez prema izjednačavanju dobi umirovljenja kroz dopune zakona kojima je ukinuto pravo na nižu dob umirovljenja za žene s jednim djetetom, te je reformu usmjerila prema ukupnom povećanju dobi za umirovljenje, bez obzira na broj podignute djece. S obzirom na postupnost demografskih promjena i promjena u percepciji uloge spolova, te problema kod stavljanja cijele mirovinske reforme u širi kontekst, država se ne može kritizirati zbog toga što postupno modificira mirovinski sustav umjesto da promjene cjelokupnog sustava provodi bržim tempom. U posebnim okolnostima ovoga slučaja, pristup nacionalnih vlasti i dalje je bio razuman i objektivno opravdan do trenutka kada društvene i gospodarske promjene ne ukinu potrebu za posebnim tretmanom za žene. Vrijeme i opseg mjera koje su poduzete kako bi se ispravile predmetne nejednakost ne čine se nerazumnima te tako ne prelaze široku slobodu procjene koju države imaju u ovom području.

SEU, Rijksdienst voor Pensioenen protiv Elisabeth Brouwer predmet C-577/08, 29. srpnja 2010.

Gospođa Brouwer je u razdoblju između 1960. i 1998. radila u Nizozemskoj, dok je bila rezident Belgije. Nakon što je prestala raditi, imala je pravo na mirovinu od belgijske države do dobi od 65 godina, u kojem trenutku je odgovornost prešla na nizozemsku državu. Belgijska država joj je dodijelila mirovinu. No, iako je radila u drugoj državi članici EU, njezina mirovina je bila izračunata prema fiktivnim i paušalnim nadnicama koje je država utvrđivala svake godine. Prije 1995. iznos tih fiktivnih nadnica razlikovao se za muškarce i žene. Gospođa Brouwer osporila je iznos svoje mirovine, zbog nezakonitosti diskriminacije. Belgijska država je tvrdila da se tu ne radi o diskriminaciji, već da su razlike bile opravdane objektivnim razlozima - stvarne plaće su se razlikovale, te se prema tomu to odražava i na izračun mirovine. Države članice su

Direktivu Vijeća 79/7/EEZ, koja implementira načelo ravnopravnosti muškaraca i žena u odnosu na pitanja socijalne sigurnosti, trebale implementirati do 23. prosinca 1984.

Do trenutka kad je slučaj došao pred Sud Europske Unije, belgijska je država priznala nejednaki tretman i istaknula korake koje je poduzela da se to otkloni. Ipak, Sud je zaključio da Direktiva zabranjuje zakone, kao što je predmetni, nakon isteka roka za implementaciju Direktive. Prije roka za implementaciju Direktive, predmetno zakonodavstvo je bilo izvan dosega odredaba ugovora koji uređuju jednaku plaću, članak 157. UFEU (bivši članak 141. UEZ). Sud je također odbacio argument belgijske države da vremenska primjena rješenja treba biti ograničena (kao u slučaju Barber, C-262/88), ali samo u odnosu na nastale kamate. Utvrdio je da financijska razmatranja sama po sebi ne mogu opravdati takvo ograničenje. Osim toga, morala je postojati značajna objektivna nesigurnost u vezi s implikacijama odredaba prava EU. Sud smatra da to nije bio slučaj i da belgijske vlasti nemaju pravo zauzeti stav da su razlike u plaćama postojale zbog objektivnih čimbenika, a ne jednostavne diskriminacije. Niti se Belgija može oslanjati na činjenicu da Europska Komisija protiv nje nije pokrenula tužbu zbog povrede ugovora kako bi dokazala sukladnost nacionalnog zakonodavstva s pravom EU.

SEU, Dita Danosa protiv LKB Līzings SIA predmet C-232/09, 11. studenog 2010.

Ovaj zahtjev za prethodnim tumačenjem latvijskih sudova odnosi se na Direktivu Vijeća 92/85/EEZ o uvođenju mjera za poboljšanje sigurnosti i zdravlja trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje. Direktiva zahtijeva od država članica Europske unije da se zabrani prestanak radnog odnosa od početka trudnoće do kraja rodiljnog dopusta. Sudu je postavljeno pitanje da razmotri je li se ova zabrana primjenjuje i na situaciju u kojoj je osoba član uprave javno-pravnog društva i da li se ta osoba može smatrati zaposlenikom sukladno odredbama Direktive. U tom je smislu bilo potrebno da se odredi uloga članova uprave i stupanj autonomije s kojim oni mogu djelovati, pod uvjetom da predmetno društvo nadzire glavna skupština i nadzorni odbor. Također je bilo potrebno uzeti u obzir Direktivu Vijeća 76/207/EEZ o primjeni načela ravnopravnosti prema muškarcima i ženama s obzirom na mogućnosti zapošljavanja, stručnog osposobljavanja, profesionalnog napredovanja i radne uvjete.

Sud smatra da član upravnog odbora tvrtke treba imati status zaposlenika ako: on ili ona pruža usluge za tvrtku te je sastavni dio iste; je kao član Uprave neko vrijeme radio pod ravnanjem ili nadzorom drugog tijela tvrtke; i ako je član uprave dobio nagradu za te poslove. Direktivu Vijeća 92/85/EEZ treba tumačiti tako da zabranjuje domaće zakonodavstvo koje omogućava da se član uprave ukloni sa svog radnog mjesta, bez ograničenja u kojima se predmetna osoba klasificira kao 'trudna radnica'. Osim toga, Sud je odlučio da, čak i ako se radnik ne može klasificirati kao 'trudna radnica' u smislu Direktive Vijeća 92/85/EEZ, opoziv člana uprave zbog, ili u suštini zbog, trudnoće, može se odnositi samo na žene, te stoga predstavlja izravnu diskriminaciju na temelju spola što je suprotno Direktivi Vijeća 76/207/EEZ.

SEU, Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL i drugi protiv Conseil des ministres predmet C-236/09, 1. ožujka 2011. (Veliko vijeće)

Belgijski zakon dopušta osiguravateljima da koriste spol kao čimbenik u izračunu premije i naknada, a to čini na temelju iznimke sadržane u članku 5 (2) Direktive Vijeća 2004/113/EZ. Tužitelji su tvrdili da je belgijski zakon koji je iskoristio ovu iznimku u suprotnosti s načelom jednakosti između muškaraca i žena. Belgijski Ustavni sud je pitao SEU je li članak 5 (2) Direktive Vijeća 2004/113/EZ u skladu s člankom 6 (2) Ugovora o EU, točnije, s načelom jednakosti i nediskriminacije zajamčene tom odredbom.

SEU je prvo naveo odredbe prava EU kojima je utvrđeno načelo ravnopravnosti između muškaraca i žena. Podsjetio je da je korištenje aktuarskih čimbenika povezanih sa spolom bilo rašireno u području osiguravateljskih usluga kada je Direktiva usvojena te je prijelazno razdoblje bilo prikladno. Dok je članak 5 (1) Direktive odredio da se razlike u premijama i uslugama, koje proizlaze iz upotrebe spola kao čimbenika u izračunu istih, moraju ukinuti do 21. prosinca 2007., članak 5 (2) omogućava nekim državama članicama EU da mogu dopustiti razmjernu razliku u premijama i uslugama pojedinaca na neodređeno vrijeme, ako je spol bitan čimbenik kod procjene rizika na temelju relevantnih i točnih aktuarskih i statističkih podataka. Pet godina nakon implementacije Direktive u nacionalno pravo - to jest 21. prosinca 2012. - države članice Europske unije trebale su ponovno preispitati opravdanost tih izuzeća, uzimajući u obzir najnovije aktuarske i statističke podatke te su Komisiji trebale podnijeti izvješće tri godine od datuma za implementaciju Direktive.

Vijeće je izrazilo sumnju u to da se situacija osiguranih žena i muškaraca može smatrati sličnom, budući da razine osiguranih rizika (koji se temelje na statistikama) mogu biti različite za muškarce i žene. SEU je odbacio taj argument, navodeći da se Direktiva temelji na pretpostavci da su, u svrhu primjene načela ravnopravnosti između muškaraca i žena, položaj žena i muškaraca u odnosu na premije i naknade osiguranja koje su zaključili slični. Prema tome, postoji rizik da bi članak 5 (2) mogao dopustiti odstupanje od jednakog postupanja prema muškarcima i ženama na neodređeno vrijeme. Takva odredba je suprotna cilju jednakog postupanja između muškaraca i žena. Sud je s tim u skladu zauzeo stajalište da se članak 5 (2) mora smatrati nevažećim nakon isteka primjerenog razdoblja; u ovom slučaju 21. prosinca 2012.

4.3. Spolno usmjerenje

[stranica 97 Priručnika]

ESLJP, Schalk i Kopf protiv Austrije (br. 30141/04), 24. lipnja 2010.

2002. godine podnositelji zahtjeva, istospolni par, zatražili su od nadležnih vlasti dozvolu za sklapanje braka. Sukladno domaćem pravu brak je mogao biti sklopljen samo između osoba različitog spola i zahtjev podnositelja je stoga odbijen. Dana 1. siječnja 2010. u Austriji je stupio na snagu Zakon o registriranom partnerstvu koji je imao za cilj uspostaviti formalni mehanizam za priznavanje i davanje pravnog učinka istospolnim zajednicama. ESLJP je prvenstveno razmotrio da li se pravo na brak zajamčeno člankom 12. Konvencije o ljudskim pravima (ECHR) "muškarcima i ženama" može primijeniti i na situaciju podnositelja zahtjeva. Iako je samo šest država članica Vijeća Europe dozvoljavalo sklapanje braka istospolnih parova, Sud je utvrdio da odredba Povelje o temeljnim pravima Europske unije koja je dozvoljavala pravo na brak nije spominjala muškarce i žene, te se stoga moglo zaključiti da se pravo na brak ne mora u svim okolnostima ograničiti na brak između osoba različitog spola. Stoga se nije moglo zaključiti da članak 12. Konvencije nije primjenjiv na pritužbu podnositelja zahtjeva. U isto vrijeme, Povelja je odluku da li dozvoliti brak istospolnih parova ili ne prepuštala nacionalnom pravu država članica. Sud je naglasio da su nacionalna tijela bila u najboljem položaju ocijeniti i odgovoriti na potrebe društva u ovom području, budući da je brak imao duboko ukorijenjene socijalne i kulturne konotacije koje su se uveliko razlikovale od jednog do drugog društva. Zaključno, članak 12. nije nametao obvezu tuženoj državi da istospolnim parovima omogućí pristup sklapanju braka te stoga nije postojala povreda te odredbe.

No, zbog brzog razvoja socijalnih stavova prema istospolnim zajednicama u posljednjem desetljeću u Europi, bilo bi umjetno za Sud da ostane pri mišljenju da takvi parovi ne mogu uživati "obiteljski život", koji je zaštićen prema članku 8. Konvencije. Iz tog razloga je zaključio da veza podnositelja zahtjeva, istospolnog para koji živi zajedno u stabilnoj vezi, potpada pod opseg pojma "obiteljskog života", baš kao što bi to bio slučaj da se radilo o heteroseksualnom paru

u istoj situaciji. Imajući na umu gornji zaključak vezan za članak 12., Sud nije mogao prihvatiti argument podnositelja zahtjeva da bi takva obveza mogla proizlaziti iz članka 14. u svezi s člankom 8. Ono što je valjalo utvrditi jeste je li država trebala osigurati podnositeljima zahtjeva alternativni način pravnog priznanja njihovog partnerstva prije nego što je to učinila. Unatoč pojavi tendencije pravnog priznavanja istospolnih zajednica, ovo se područje još uvijek ima smatrati kao pravno područje u razvoju bez uspostavljenog konsenzusa u kojem države uživaju slobodu procjene glede trenutka uvođenja zakonodavnih promjena. Austrijsko pravo odražavalo je ovakav razvoj i austrijski se zakonodavac ne može kritizirati zbog toga što Zakon o registriranom partnerstvu nije usvojio prije 2010. Konačno, činjenica da je taj zakon sadržavao određene materijalne razlike u usporedbi s brakom u velikoj je mjeri odgovaralo trendu u ostalim državama članicama koje su usvojile slične odredbe. Štoviše, budući da podnositelji zahtjeva nisu tvrdili da su izravno pogođeni ijednim od ograničenja roditeljskih prava, Sud nije detaljno razmotrio svaku od tih razlika budući da bi to premašilo konkretan zahtjev. Sud je stoga zaključio da nije došlo do povrede prava podnositelja zahtjeva koja su im zajamčena Konvencijom.

**ESLJP, P.V. protiv Španjolske
(br. 35159/09), 30. studenog 2010.**

Podnositelj zahtjeva, muško-ženski transseksualac, prethodno je bio u braku i ima sina. Tijekom brakorazvodne parnice, skrbništvo nad djetetom dodijeljeno je majci, ali roditeljsku odgovornost ostvarivala su oba roditelja zajednički, te su za oca dogovorena pravila za kontakt i druženje. Dvije godine kasnije, bivša supruga podnositelja zahtjeva tražila je da se oca liši roditeljske odgovornosti i da se ukinu dogovori vezani za kontakt i druženje, jer je prolazio postupak promjene spola. ESLJP je utvrdio da su nacionalni sudovi u svojim odlukama uzeli u obzir emocionalnu nestabilnost podnositelja zahtjeva, potvrđenu psihološkim nalazom i mišljenjem, kao i rizik da bi se to moglo prenijeti na dijete, koje je na početku nacionalnih postupaka bilo šest godina staro, te poremetiti njegovu psihičku ravnotežu. Oni podnositelja zahtjeva nisu lišili roditeljskog prava ili prava na kontakte i druženje, što je tražila majka, već su umjesto toga utvrdili nova pravila za kontakte i druženje na postupnoj osnovi koja se može i revidirati, sukladno preporukama u mišljenju vještaka. Njihovo obrazloženje je sugeriralo da transseksualnosti podnositelja zahtjeva nije bio odlučujući čimbenik u odluci da se izmijene dogovori vezani za kontakt djetetom, već da je prevagnuo najbolji interes djeteta, što je dovelo sudove do toga da odaberu restriktivniji aranžman koji bi omogućio djetetu da se postupno navikne na promjenu spola svoga oca. ESLJP je stoga zaključio da nije došlo do kršenja Europske konvencije.

4.5. Dob

[stranica 102 Priručnika]

**SEU, Ingeniørforeningen i Danmark protiv Region Syddanmark
predmet C-499/08, 12. listopada 2010. (Veliko vijeće)**

Ovaj zahtjev za prethodnim tumačenjem danskih sudova odnosi se na sustav u Danskoj prema kojem poslodavac koji otpušta radnika, koji je bio zaposlen 12, 15 ili 18 godina, istome mora platiti iznos koji odgovara 1, 2 ili 3 mjesečne plaće. Međutim, ova se naknada ne mora platiti radniku koji, nakon odlaska, ima pravo na starosnu mirovinu iz sustava kojem je pristupio prije 50. godine života, a u koji je poslodavac plaćao doprinose. Nakon 27 godina rada za regionalno tijelo, gospodin Andersen je dobio otkaz, a sud je potvrdio da bi trebao dobiti tu naknadu. Regionalno je tijelo odbilo platiti tu naknadu zbog toga što je ovaj 63-godišnjak dosegnuo dob za umirovljenje te je imao pravo na starosnu mirovinu. Danski je sud pitao je li zabrana neposredne ili posredne diskriminacije na temelju dobi iz Direktive 2000/78/EZ o uspostavi okvira za jednak tretman na području zapošljavanja i odabira zvanja zabranjuje takav režim.

Odgovarajući na pitanja danskog suda, SEU je zaključio da je nacionalno zakonodavstvo koje bi radnika, samo zbog toga što je stekao pravo na starosnu mirovinu iz sustava kojem je pristupio prije nego što je navršio 50. godinu života, lišilo prava na otpremninu, suprotno odredbama Direktive Vijeća 2000/78/EZ. Sud je primijetio da je za radnike, koji bi mogli ostvariti pravo na starosnu mirovinu, teže ostvariti svoje pravo na rad, jer ne bi imali pravo na otpremninu dok su u potrazi za novim zaposlenjem. Utvrdio je dakle da dotična mjera učinkovito sprječava jednu čitavu kategoriju radnika da prime tu naknadu. Također je moguće da bi se radnici mogli prisiliti na prihvaćanje mirovine koja je niža nego što bi bila da su nastavili raditi još nekoliko godina. To negativno utječe na opravdane interese radnika te stoga razlika u tretmanu između ove kategorije radnika i onih koji ne mogu ostvariti pravo na starosnu mirovinu nije bila opravdana.

4.7. Državljanstvo ili nacionalno podrijetlo

[stranica 107 Priručnika]

ESLJP, Fawsie protiv Grčke i Saidoun protiv Grčke (br. 40080/07 i br. 40083/07), 28. listopada 2010.

Podnositeljima zahtjeva, sirijskoj i libanonskoj državljanki, službeno je 1990-tih priznat status političkih izbjeglica te su legalno boravile u Grčkoj. Nadležno tijelo odbilo je njihove zahtjeve za naknadu koja se isplaćuje majkama velikih obitelji, jer one nisu imale grčko državljanstvo ili državljanstvo jedne od država članica Europske unije, a nisu bile ni izbjeglice grčkog podrijetla. ESLJP nije doveo u pitanje želju grčkog zakonodavca da riješi demografski problem države. Međutim, podsjećajući da samo vrlo snažni razlozi mogu opravdati razliku u postupanju isključivo na temelju nacionalnosti, nije se složio s odabranim kriterijem, koji se uglavnom temeljio na grčkoj nacionalnosti ili podrijetlu, pogotovo što se u određeno vrijeme nije jedinstveno primjenjivao u prevladavajućem zakonodavstvu i sudskoj praksi. Nadalje, prema Ženevskoj konvenciji o statusu izbjeglica, čija je država potpisnica i Grčka, države moraju odobriti izbjeglicama, koji zakonito borave na njihovom teritoriju, vezano za nužnu pomoć i podršku isti tretman kao i vlastitim državljanima. Iz tog razloga odbijanje državnih tijela da podnositeljicama odobre naknadu za velike obitelji nije bilo razumno opravdano.

SEU, Marie Landtová protiv Česká správa socialního zabezpečení predmet C-399/09, 22. lipnja 2011.

Gospođa Landtová, češka državljanka s prebivalištem na području te države, radila je od 1964. do 31. prosinca 1992. na području Čehoslovačke Republike. Nakon raspada ove države, gđa Landtová je prvo radila na teritoriju Slovačke Republike, a zatim na području Češke Republike. Češko tijelo za socijalno osiguranje (CSSA) odobrilo joj je djelomičnu starosnu mirovinu. Iznos je određen u skladu sa Sporazumom o socijalnom osiguranju između Češke i Slovačke Republike, prema kojem se vrijednost razdoblja osiguranja, koje je gđa Landtová ostvarila do 31. prosinca 1992., trebala odrediti sukladno pravilima slovačkog sustava socijalnog osiguranja, budući da se sjedište poslodavca nalazilo na području Slovačke Republike, odredba koja se primjenjuje temeljem točke 6. Priloga III(A) uz Uredbu 1408/71. Gospođa Landtová je osporila iznos starosne mirovine, smatrajući da CSSA nije uzeo u obzir sva razdoblja osiguranja koja je ostvarila. Kada je ovaj slučaj došao do Vrhovnog Upravnog suda, potonji je htio da se utvrdi isključuju li odredbe iz točke 6. Priloga III (A) uz Uredbu 1408/71, u vezi s člankom 7 (2) (c), nacionalno pravilo koje predviđa plaćanje dodatka uz starosnu mirovinu, ako je iznos te naknade odobrene sukladno Sporazumu o socijalnom osiguranju manji od iznosa koji bi se isplaćivao da je starosna mirovina obračunata prema pravnim propisima Republike Češke. Također je postavio pitanje predstavlja li presuda Ustavnog suda, prema kojoj se odnosni doplatak može isplatiti samo češkim državljanima koji žive na području Češke Republike, diskriminaciju koja je suprotna čl. 12. EZ te čl. 3. st. 1. u vezi s čl. 10. Uredbe br. 1408/71.

SEU smatra da točka 6. Priloga III (A) ne isključuje nacionalni propis koji predviđa plaćanje dodatka, jer nije došlo do dodjele paralelne češke starosne mirovine, niti je jedno te isto razdoblje osiguranja dva puta uzeto u obzir, već da se radi o eliminiranju objektivno utvrđene razlike između naknada različitog podrijetla. Takvim se pristupom izbjegava, kumuliranje primjenjivih nacionalnih propisa', u skladu s ciljem utvrđenim u osmoj uvodnoj izjavi Uredbe 1408/71, te isti nije u suprotnosti s kriterijem podjele nadležnosti utvrđenim u Sporazumu o socijalnom osiguranju sukladno Prilogu III(A). Međutim, Sud je također odlučio da presuda Ustavnog suda, koja dopušta isplatu dodatka samo češkim državljanima s prebivalištem u Republici Češkoj, kao rezultat provjere boravišta, vodi ka izravnoj i neizravnoj diskriminaciji na temelju nacionalnosti onih koji su iskoristili svoje pravo na slobodu kretanja. Zbog toga je ova presuda jasno protivna članku 3. (1) Uredbe 1408/71. Što se tiče praktičnih posljedica njegove presude, Sud je dodatno objasnio da pravo EU, pod uvjetom da su poštovana opća načela prava EU, ne isključuje mjere za ponovnu uspostavu jednakog tretmana kroz smanjenje povlastica osobama koje su dotad bile u povlaštenom položaju. Međutim, pravo EU ne zahtijeva da se, prije donošenja takvih mjera, dodatna socijalna zaštita oduzme onoj kategoriji osoba koje su već prije uživale u istoj, kao što je to bio slučaj kod gospođe Landtove.

4.8. Vjeroispovijed ili vjersko uvjerenje

[stranica 111 Priručnika]

ESLJP, Savez crkava 'Riječ života' i drugi protiv Hrvatske (br. 7798/08), 9.prosinca 2010.

Crkve reformističke denominacije registrirane kao vjerske zajednice prema hrvatskom pravu podnijele su zahtjev radi sklapanja ugovora s Vladom Republike Hrvatske koji bi uredio njihove odnose s državom. Bez takvog ugovora ne mogu održavati vjeronauk u javnim školama i predškolskim ustanovama ili vršiti obred sklapanja vjerskih brakova s učincima građanskog braka. Državna tijela obavijestila su podnositeljice zahtjeva da ne ispunjavaju kumulativno propisane kriterije za zaključivanje takvog ugovora, dakle, da nisu prisutne na teritoriju Hrvatske od 6. travnja 1941. godine i da broj njihovih sljedbenika ne premašuje 6.000. Sud smatra da iako Konvencija državama ne nameće obvezu da vjerskim brakovima priznaju učinke građanskog braka, ili pravo na održavanje vjeronauka u javnim školama ili predškolskim ustanovama, država koja je otišla dalje od svoje obveze prema Konvenciji te je takva dodatna prava dozvolila vjerskim zajednicama, u primjeni tih prava, ne može poduzeti diskriminirajuće mjere u smislu članka 14. U slučaju podnositeljica zahtjeva državna tijela su odbila sklopiti ugovor s crkvama podnositeljicama zahtjeva jer je utvrdila da ne ispunjavaju kumulativno povijesni i brojčani kriterij sadržan u nacionalnom zakonodavstvu. No, Vlada Republike Hrvatske je sklopila takve ugovore s drugim vjerskim zajednicama koje također nisu ispunile brojčani kriterij jer je utvrdila da te crkve ispunjavaju alternativni kriterij time što su "povijesne vjerske zajednice europskog kulturnog kruga". Međutim, Vlada nije dala nikakvo objašnjenje zašto crkve podnositeljice zahtjeva nisu kvalificirane prema tom kriteriju. Stoga je Sud zaključio da kriteriji navedeni u nacionalnom zakonodavstvu nisu primijenjeni na jednakoj osnovi na sve vjerske zajednice.

Stoga je vezano za preispitivanje slučaja u svjetlu Protokola br. 12 uz Konvenciju o ljudskim pravima Sud primijetio da se vezano za diskrecijsko pravo države hoće li s nekom vjerskom zajednicom zaključiti ugovor ili ne, ne može tvrditi da se prigovori crkava podnositeljica zahtjeva odnosi na „pravo koje im je konkretno dano na temelju nacionalnog prava“. Međutim, Sud smatra da ti prigovori ipak spadaju u treću kategoriju konkretno navedenu u Obrazloženju uz Protokol br. 12 jer se odnose na navodne diskriminacije „od strane javne vlasti u primjenu diskrecijske ovlasti“. S obzirom na nalaz da se radi o povredi članka 14. u vezi s člankom 9., Sud je smatrao da nije potrebno da istu pritužbu razmatra zasebno u svjetlu Protokola br. 12.

**ESLJP, Milanović protiv Srbije
(br. 44614/07), 14. prosinca 2010.**

Podnositelj zahtjeva, vodeći član Hare Krišna, vjerske zajednice u Srbiji, u nekoliko je navrata izboden u blizini svoga stana. O napadima je izvijestio policiju te je rekao da bi počinitelji mogli biti pripadnici krajnje desne ekstremističke skupine. Policija je ispitala svjedoke i nekoliko potencijalnih osumnjičenika, ali nikako nije bila u stanju identificirati bilo kojeg od napadača ili dobiti više informacija o ekstremističkoj skupini kojoj su navodno pripadali. U jednom od svojih izvješća policija se pozivala na dobro poznata vjerska opredjeljenja podnositelja zahtjeva kao i na njegov „čudan izgled“. U daljnjem izvješću primijetila je da je podnositelj zahtjeva objavio incidente dok je „naglašavao“ svoju vjersku pripadnost, konstatirajući da se ne može isključiti samo-nanošenje tih ozljeda. Europski sud za ljudska prava je istaknuo da državna tijela, kao u slučajevima rasno motiviranog zlostavljanja, kad istražuju nasilje imaju dodatnu dužnost poduzeti sve razumne korake kako bi razotkrili sve vjerske motive i da utvrde je li u takvim događajima vjerska mržnja ili predrasuda možda imala neku ulogu ili ne, čak i kada je zlostavljanje počinjeno od strane privatnih pojedinaca. U slučaju podnositelja zahtjeva, gdje je postojala sumnja da su napadači pripadali jednoj ili više organizacija koje se rukovode ideologijom ekstremista, bilo je neprihvatljivo što su državna tijela dopustila da istraga traje mnogo godina bez poduzimanja odgovarajućih radnji radi identifikacije i kažnjavanja počinitelja. Štoviše, iz ponašanja policije i njihovih izvješća je očito da su imali ozbiljne sumnje vezane za vjeru podnositelja zahtjeva i istinitost njegovih navoda. Proizlazi da, iako su državna tijela istražila nekoliko tragova koje je podnositelj zahtjeva predložio vezano za vjersku motivaciju njegovih napadača koja se iza toga krila, ti koraci nisu bili ništa drugo od *pro forma* istrage.

**ESLJP, O'Donoghue i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva
(br. 34848/07), 14. prosinca 2010.**

Od 2005. osobe koje podliježu imigracijskoj kontroli i žele zaključiti brak, ali ne u Engleskoj Crkvi, moraju zatražiti dozvolu državnog tajnika koja se izdaje u obliku potvrde o odobrenju i platiti pristojbu u iznosu od 295 GBP. Podnositelj zahtjeva, nigerijski državljanin, koji je zatražio azil u Ujedinjenom Kraljevstvu, htio se oženiti, ali ne u Engleskoj Crkvi, obzirom da su oboje rimokatoličke vjeroispovijesti, i, pored toga, u Sjevernoj Irskoj nije postojala Engleska Crkva. Podnositelji zahtjeva su, dakle, podnijeli zahtjev za izdavanje potvrde i zatražili oslobođenje od plaćanja pristojbe zbog njihovog lošeg financijskog stanja, no, njihov je zahtjev odbijen. U konačnici, zahtjev za izdavanje potvrde usvojen je u srpnju 2008., nakon što su podnositelji zahtjeva uspjeli prikupiti novac za plaćanje pristojbe od prijatelja. Europski sud za ljudska prava utvrdio je da je gornja shema diskriminirajuća na temelju vjeroispovijesti. Podnositelji zahtjeva bili su u relevantno sličnoj poziciji kao osobe koje su bile spremne i sposobne vjenčati se u Engleskoj Crkvi. Iako je takvim osobama omogućeno da se nesmetano vjenčaju, podnositelji zahtjeva nisu htjeli (obzirom na svoja vjerska uvjerenja) niti su mogli (obzirom na njihovo boravište u Sjevernoj Irskoj) zaključiti takav brak. Dakle, njima je zaključenje braka bilo dopušteno tek nakon podnošenja zahtjeva za ishođenje potvrde o odobrenju i plaćanja visoke pristojbe. Slijedom iznijetog, postoji jasna razlika u postupanju za koje ne postoji nikakvo objektivno i razumno opravdanje.

4.10. Društveno podrijetlo, rođenje i imovina

[stranica 115 Priručnika]

**SEU, Zoi Chatzi protiv Ipourgos Ikonomikon
predmet C-149/10, 16. rujna 2010.**

Radi se o zahtjevu za prethodnim tumačenjem grčkih sudova u vezi s Direktivom Vijeća 96/34/EZ o okvirnom sporazumu o roditeljskom dopustu (Okvirni sporazum) i Povelje o temeljnim pravima Europske unije (PTP). Zahtjev za prethodnim tumačenjem podnijen je u okviru postup-

ka između gđe Chatzi, majke blizanaca, i njezina poslodavca Ipourgos Ikonomikona (Grčko ministarstvo financija). Nakon rođenja blizanaca, gospođi Chatzi odobren je plaćeni roditeljski dopust u trajanju od devet mjeseci, ali je odbijeno drugo razdoblje roditeljskog dopusta. Sudu je postavljeno pitanje je li odobravanje samo jednog razdoblja roditeljskog dopusta za blizance diskriminatorno na temelju rođenja, dakle, protivno članku 21. Povelje. Ako ne, postavljeno je daljnje pitanje treba li pojam ‚rođenje‘ prema članku 2 (1) Direktive tumačiti tako da dva sukcesivna rođenja utemeljuju pravo na dva razdoblja roditeljskog dopusta. Ako ne, je li to znači da se roditeljski dopust treba odobriti za jedno rođenje, bez obzira na to koliko je djece rođeno, i da to ne predstavlja povredu Povelje.

SEU je odgovorio da prava iz Okvirnog sporazuma imaju roditelji u svojstvu radnika, kako bi im se pomoglo da pomire svoje roditeljske i radne odgovornosti te da ne postoji pravo djeteta vezano za roditeljski dopust, niti u Okvirnom sporazumu niti u Povelji. Sukladno tomu, nema diskriminacije na temelju rođenja kada se za blizance odobri samo jedan roditeljski dopust. Nadalje, Sud smatra da se Okvirni sporazum ne može tumačiti tako da automatski predviđa zasebno razdoblje roditeljskog dopusta za svako rođeno dijete. Utvrđeno je da Okvirni sporazum utvrđuje samo minimalne zahtjeve te da su prilagodbe pravila moguće kada države članice EU odobre više od minimalna tri mjeseca roditeljskog dopusta. No, SEU je istaknuo da zakonodavstvo država članica EU mora voditi računa o načelu jednakog tretmana kada usvaja mjere kojima se implementira Okvirni sporazum i osigurati da roditelji blizanaca dobiju tretman koji vodi računa o njihovim potrebama.

4.12. Druge okolnosti

[stranica 118 Priručnika]

ESLJP, Kiyutin protiv Rusije (broj 2700/10), 10. ožujka 2011.

Podnositelj zahtjeva, uzbekistanski državljanin, stigao je u Rusiju 2003. godine i oženio rusku državljanicu s kojom ima kćer. Međutim, njegov zahtjev za dozvolu boravka je odbijen uz obrazloženje da se temeljem medicinskog pregleda kojem se morao podvrgnuti pokazalo da je HIV-pozitivan. ESLJP je prethodno potvrdio da tjelesna invalidnost i razne zdravstvene poteškoće potpadaju u područje primjene članka 14. te da je taj pristup bio u skladu sa stavovima međunarodne zajednice. Prema tome, Sud smatra da je razlikovanje na osnovu zdravstvenog stanja, uključujući i HIV infekciju, obuhvaćeno pojmom „druge okolnosti” te da je članak 14. Konvencije u vezi s članom 8. primjenjiv. Podnositelj zahtjeva je bio u sličnoj situaciji kao i drugi strani državljani koji traže dozvolu boravka u Rusiji na temelju obiteljskih veza, ali je zbog svog statusa HIV-pozitivne osobe drukčije tretiran. Sloboda procjene država u ovom području je mala budući da su ljudi koji žive s HIV-om posebno osjetljiva skupina u društvu, koja je pretrpila znatnu diskriminaciju u prošlosti i ne postoji europski konsenzus za njihovo isključenje iz prebivališta. Prihvaćajući da sporna mjera služi ostvarenju legitimnog cilja zaštite javnog zdravlja, zdravstveni stručnjaci i međunarodna tijela su se složili da se ograničenje putovanja za HIV-pozitivne osobe ne može opravdati pozivanjem na probleme javnog zdravstva. Iako takva ograničenja putovanja mogu biti učinkovita za zaštitu od izrazito zaraznih bolesti s kratkim razdobljem inkubacije, kao što su kolera ili žuta groznica, samo prisustvo HIV-pozitivne osobe u zemlji nije samo po sebi prijetnja javnom zdravlju. HIV se ne prenosi slučajno, nego posebnim ponašanjima i metode prijenosa su iste bez obzira na trajanje boravka neke osobe u zemlji ili na njezino državljanstvo. Osim toga, ograničenja vezana za HIV ne primjenjuju se na turiste i kratkotrajne posjetitelje, niti na ruske državljane koji se vraćaju u zemlju, iako ne postoji razlog da se pretpostavi da su oni manje skloni nesigurnom ponašanju od nastanjenih migranata. Nadalje, dok bi se različito postupanje prema HIV-pozitivnim migranatima s dugotrajnim boravkom i posjetiteljima s kratkotrajnim boravkom objektivno mogao opravdati rizikom da bi isti potencijalno mogli jako opteretiti sustav javnog zdravstva, u slučaju Rusije ovaj argument

nije primjenjiv budući da stranci nemaju pravo na besplatnu medicinsku pomoć, osim u hitnim slučajevima. Daljnje pitanje razmatranja Suda bio je paušalni i nekritički karakter sporne mjere. Odredbe o deportaciji stranaca koji su HIV-pozitivni ne ostavljaju prostor za individualiziranu procjenu posebnih okolnosti svakog pojedinačnog predmeta. U slučaju podnositelja zahtjeva nacionalna su tijela odbila njegov zahtjev isključivo pozivanjem na pravne odredbe, a nisu uzeli u obzir njegovo zdravstveno stanje ili njegove obiteljske veze u Rusiji. Obzirom na sva ova razmatranja, Sud je utvrdio da je podnositelj zahtjeva bio žrtva diskriminacije na temelju svog zdravstvenog stanja.

5.2. Podjela tereta dokazivanja

[stranica 124 Priručnika]

SEU, Patrick Kelly protiv National University of Ireland (University College, Dublin) predmet C-104/10, 21. srpnja 2011.

G. Kelly je podnio zahtjev za sudjelovanje u strukovnom programu pri University Collegeu u Dublinu (UCD), no njegov je zahtjev odbijen. G. Kelly vjeruje da mu nije odobrena obuka zbog navodne diskriminacije na temelju spola te je tražio da se objave druge aplikacije; UCD je objavio redigirane verzije. Irski sud je postavio pitanje u odnosu na Direktivu Vijeća 97/80/EZ o obvezi iznošenja dokaza u slučajevima diskriminacije utemeljene na spolu, Direktive Vijeća 76/207/EEZ o primjeni načela ravnopravnosti prema muškarcima i ženama s obzirom na mogućnosti zapošljavanja, stručnog osposobljavanja i napredovanja te radne uvjete i Direktive Vijeća 2002/73/EG kojom se mijenja i dopunjuje Direktiva Vijeća 76/207/EEZ. Irski sudovi su pitali (i) da li je gospodin Kelly imao pravo vidjeti pune verzije dokumenata kako bi uspio iznijeti činjenice na temelju odredbi Direktiva Vijeća 76/207/EEZ36, 97/80/EZ37 i 2002/73/EZ38 i (ii) je li na to pravo mogu utjecati nacionalni i EU propisi koji se odnose na povjerljivost.

SEU je smatrao da niti Direktiva o obvezi iznošenja dokaza u slučajevima diskriminacije utemeljene na spolu, niti Direktiva o primjeni načela ravnopravnosti prema muškarcima i ženama podnositelju zahtjeva za stručno osposobljavanje ne daju pravo na pristup informacijama o kvalifikacijama drugih kandidata, a na temelju sumnje zbog diskriminacije te da se na svaku takvu objavu primjenjuju EU propisi o povjerljivosti osobnih podataka. Međutim, na nacionalnom je sudu da odluči je li u pojedinačnom slučaju cilj Direktive Vijeća 97/80/EZ zahtijeva objavljivanje takvih podataka.

5.3. Uloga statistike i ostalih podataka

[stranica 129 Priručnika]

SEU, Waltraud Brachner protiv Pensionsversicherungsanstalt predmet C-123/10, 20. listopada 2011.

Ovaj zahtjev za prethodnim tumačenjem od strane austrijskih sudova odnosi se na pitanje diskriminacije u jednom dijelu sustava državne mirovine s obzirom na članak 4 (1) Direktive Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj primjeni načela ravnopravnosti muškaraca i žene u pitanjima socijalne sigurnosti, koji se temeljio na primjeni posebnog jednokratnog povećanja namijenjenog očuvanju kupovne moći umirovljenika u Austriji. To se povećanje mirovine primjenjivalo ako prihod pojedinca nije prelazio utvrđeni minimalni iznos. Međutim, povećanje se nije primjenjivalo ako je umirovljenik živio s bračnim drugom te ako su njihova zajednička primanja prelazila taj minimalni iznos. Zahtjev za prethodnim tumačenjem podnesen je u postupku između gđe Brachner, koja nije imala pravo na taj dodatak jer je njezina mirovina zajedno s prihodima njezina supružnika prelazila taj minimalni iznos, i Austrijskog fonda za mirovinsko osiguranje (Pensionsversicherungsanstalt).

SEU je zaključio da se kod odnosnog sustava nije radilo o izravnoj diskriminaciji, jer se primjenjivao podjednako na sve umirovljenike, bez obzira na spol. Međutim, uzimajući u obzir statističke podatke koje je iznio sud, podnositelj zahtjeva za prethodnim tumačenjem, razmjerno je više umirovljenica koje primaju minimalni iznos (57% u odnosu na 25% muškaraca), budući da se sustav temelji na uplatama doprinosima a žene u Austriji rade nekoliko godina kraće od muškaraca. To je rezultiralo time da 82% žena s minimalnom mirovinom ne prima taj doplatak zbog pravila o zbrajanju dohotka, a kod muškaraca je to 58%. Dakle, sud koji je podnio zahtjev za prethodnim tumačenjem mogao bi opravdano zauzeti stajalište da je nacionalni propis, koji rezultira time da znatno veći broj umirovljenica nego umirovljenika nema pravo na iznimno povećanje mirovine suprotan europskim propisima, jer uključuje neizravnu diskriminaciju žena.

Popis predmeta

Sudska praksa Suda Europske unije

<i>Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL i drugi protiv Conseil des ministres,</i> predmet C-236/09, 1. ožujka 2011. (Veliko vijeće)	22
<i>Dita Danosa protiv LKB Līzings SIA,</i> predmet C-232/09, 11. studeni 2010.	22
<i>Gerhard Fuchs i Peter Köhler protiv Savezne zemlje Hessen,</i> spojeni predmeti C-159/10 i C-160/10, 21. srpnja 2011.	17
<i>Gisela Rosenblatt protiv Oellerking Gebäudereinigungsges. mbH,</i> predmet C-45/09, 12. listopada 2010. (Veliko vijeće)	16
<i>Ingeniørforeningen i Danmark protiv Region Syddanmark,</i> predmet C-499/08, 12. listopada 2010. (Veliko vijeće)	24
<i>Jürgen Römer protiv Freie und Hansestadt Hamburg,</i> predmet C-147/08, 10. svibnja 2011. (Veliko vijeće).....	14
<i>Marc Michel Josemans protiv Burgemeester van Maastricht,</i> predmet C-137/09, 16. prosinca 2010.	16
<i>Marie Landtová protiv Česká správa socialního zabezpečení,</i> predmet C-399/09, 22. lipnja 2011.	25
<i>Patrick Kelly protiv National University of Ireland (University College, Dublin),</i> predmet C-104/10, 21. srpnja 2011.	29
<i>Pedro Manuel Roca Álvarez protiv Sesa Start España ETT SA,</i> predmet C-104/09, 30. rujna 2010.	15
<i>Pensionsversicherungsanstalt protiv Christine Kleist,</i> predmet C-356/09, 18. studeni 2010.	15
<i>Reinhard Prigge i drugi protiv Deutsche Lufthansa AG,</i> predmet C-447/09, 13. rujna 2011. (Veliko vijeće)	18
<i>Rijksdienst voor Pensioenen protiv Elisabeth Brouwer,</i> predmet C-577/08, 29. srpnja 2010.	21
<i>Vasil Ivanov Georgiev protiv Tehniceski universitet – Sofia, filial Plovdiv,</i> spojeni predmeti C-250/09 i C-268/09, 18. studeni 2010.	17
<i>Waltraud Brachner protiv Pensionsversicherungsanstalt,</i> predmet C-123/10, 20. listopada 2011.	29
<i>Zoi Chatzi protiv Ipourgou Ikonomikon,</i> predmet C-149/10, 16. rujna 2010.	27

Sudska praksa Europskog suda za ljudska prava

<i>Andrle protiv Češke Republike</i> (br. 6268/08), 17. veljače 2011.....	21
<i>Bah protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i> (br. 56328/07), 27. rujna 2011.	20
<i>Fawsie protiv Grčke</i> (br. 40080/07), 28. listopada 2010.	25
<i>Graziani-Weiss protiv Austrije</i> (br. 31950/06), 18. listopada 2011.	13
<i>Kiyutin protiv Rusije</i> (br. 2700/10), 10. ožujka 2011.	28
<i>Laduna protiv Slovačke</i> (br. 31827/02), 13. prosinca 2011.	14
<i>Milanović protiv Srbije</i> (br. 44614/07), 14. prosinca 2010.	27
<i>O'Donoghue i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva</i> (br. 34848/07), 14. prosinca 2010.	27
<i>P.V. protiv Španjolske</i> (br. 35159/09), 30. studenog 2010.	24
<i>Ponomaryovi protiv Bugarske</i> (br. 5335/05), 21. lipnja 2011.	18
<i>Saidoun protiv Grčke</i> (br. 40083/07), 28. listopada 2010.	25
<i>Savez crkava 'Riječ života' i drugi protiv Hrvatske</i> (br. 7798/08), 9. prosinca 2010.....	26
<i>Schalk i Kopf protiv Austrije</i> (br. 30141/04), 24. lipnja 2010.....	23
<i>Şerife Yiğit protiv Turske</i> [Veliko vijeće] (br. 3976/05), 2. studeni 2010.....	20
<i>Stummer protiv Austrije</i> [Veliko vijeće] (br. 37452/02), 7. srpnja 2011.	19
<i>Valkov i drugi protiv Bugarske</i> (br. 2033/04 i drugi), 25. listopada 2011.	13